

Korneliusz Policki

"Logika, nauka rozumowania",
Zdzisław Kraszewski, Warszawa
1975 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 13/1, 221-223

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

taforyczną naturę. A konsekwencją tego jest zacieranie się ostrej granicy między literalnym a metaforycznym znaczeniem języka nie tylko filozoficznego, jak dotychczas sądzono, ale także naukowego. Zwrócenie uwagi na te istotne dla dalszego rozwoju logiki języka sprawy jest zasługą autora i jego książki oraz renomowanego wydawnictwa, w którym się ona ukazała.

Anna Buczek

Zdzisław Kraszewski: *Logika, nauka rozumowania*. PWN, Warszawa 1975, ss. 271.

Praca Z. Kraszewskiego *Logika, nauka rozumowania* jest nową rozszerzoną wersją podręcznika *Główne zagadnienia logiki* wydanego przez PWN w 1970 roku.

Autor we *Wstępie* pisze, że „Podręcznik niniejszy przeznaczony jest dla studentów uniwersytetów oraz wyższych szkół nauczycielskich stacjonarnych, jak i zaocznych. Przedstawiono w nim i poddano analizie wyjaśniającej wszystkie podstawowe problemy i pojęcia z zakresu logiki, które przewiduje program studiów dla tego typu uczelni.” (s. 9).

Książka składa się ze *Wstępu*, 12 rozdziałów, zatytułowanych kolejno: *Znaki pierwotne (właściwe)*, *Znaki pochodne (wtórne)*, *Rodzaje nazw i stosunków zakresowych*, *Funktory i podstawowe własności relacji*, *Rachunek zdań*, *Rozumowania, ich istota, znaczenie i rodzaje*, *Indukcja*, *Związki logiczne w obrębie zdań kategorycznych*, *O sporach naukowych*, *Pytania*, *Podział logiczny*, *Definicje*, *krótkiego rozważania O kulturze logicznej*, *Odpowiedzi na pytania*, *Rozwiązania zadań*, *Zestawy pytań egzaminacyjnych* i *Indeksu rzeczowego*.

A oto główne cechy charakterystyczne omawianej pracy:

1. W książce wyeksponowana jest problematyka języka naturalnego, co przejawia się między innymi w tym, że wykład różnych zagadnień logicznych widzi się niejako przez pryzmat zagadnień językowych oraz, że Autor pomija zagadnienia, w których ingerują języki sztuczne i związana z nimi problematyka.

2. Ujęcie Z. Kraszewskiego polega na trudnym do sprecyzowania położeniu w wykładzie zagadnień logicznych nacisku na „intuicyjność”, „zdroworozsądkowość” przeciwstawioną tak czy inaczej rozumianemu formalizmowi oraz wszelkiego rodzaju finezjom teoretycznym.

3. Podręcznik jest bardzo dobrze zredagowany od strony dydaktycznej. Cenną pomocą jest umieszczona we *Wstępie* wskazówka jak należy uczyć się logiki, a systematyczne zestawy pytań i zadań do po-

szczególnych rozdziałów oraz odpowiedzi i rozwiązania jak i liczne przykłady znakomicie podnoszą walor dydaktyczny pracy.

Niektóre jednak sprawy budzą zastrzeżenia i skłaniają do dyskusji. Krótko zasygnalizować trzeba niektóre przynajmniej wątpliwości, znaczącą, iż poniższe uwagi mają różny charakter i różną doniosłość.

1. Rozdział 7 „Inducja” składa się z pięciu paragrafów. Paragraf 2-gi i 4-ty nie powinny, jak mi się wydaje, znajdować się w tym rozdziale. §2-gi *Entymematyczne przedstawienia rozumowań*, tematycznie nie pasuje i powinien być raczej umieszczony w rozdziale o rozumowaniach a §4-ty *Istota i rodzaje związków łączących zdarzenia i cechy* zawiera teoretycznie niedopracowaną jeszcze w logice koncepcję na temat związków łączących zdarzenia i cechy, toteż w podręczniku nie powinien raczej występować.

2. Autor w rozdziale 7 jak i w innych rozdziałach posługuje się i wielokrotnie odwołuje do terminu — praktyka społeczna. Termin ten powinien być w książce wyjaśniony i ustosunkowany do innych terminów używanych w logice np.: empiria, doświadczenie itp.

3. Na s. 165 podane jest następujące określenie kanonu: „Kanonami nazywa się tu zestawy obserwacji określonego rodzaju, które ze sobą są powiązane w określony sposób, a mają świadczyć o zachodzeniu jakichś powiązań pomiędzy zdarzeniami czy też dokładniej mówiąc pomiędzy pewnymi rodzajami zdarzeń lub cech”. Wydaje się, że powyższe określenie kanonu jest nietrafne. Kanony to nie zestawy obserwacji, raczej zestawy zdań obserwacyjnych (są to różne poziomy semantyczne).

4. Rozdział 10 „Pytania” — jest rozdziałem nowym w stosunku do poprzednich wydań książki. Problematykę pytań w literaturze logicznej, metodologicznej i filozoficznej można rozważać i rozważa się z wielu punktów widzenia. Autor w swojej pracy ogranicza się niemal wyłącznie do podejścia syntaktycznego, nie podejmując innych aspektów tego zagadnienia. Autor wyróżnia trzy rodzaje pytań. Pytania rozstrzygnięcia, dopełnienia i problemowe. Omawiając pytania problemowe Z. Kraszewski używa pary słów: cel, skutek oraz pary: przyczyna, powód w sposób sugerujący ich synonimiczność (s. 210 i w innych miejscach). Terminy te w metodologii i w innych dyscyplinach mają bardzo odległe znaczenie. Dziwi trochę fakt, dlaczego pytania o tak odległe rzeczy, jak cel i skutek, przyczyna i motywy, są traktowane jako jedna klasa pytań.

5. Strona 208. Trudno się zgodzić z autorem co do sprawy ściśle określonej ilości odpowiedzi właściwych na pytania rozstrzygnięcia. Sądzę, że zdanie: nie wiem czy pada deszcz, nie jest odpowiedzią właściwą na pytanie: czy pada deszcz?, tylko na pytanie: czy wiesz, że pada deszcz?

6. W rozważaniach autora pojęcie osnowy pytania odgrywa ważną rolę. Tymczasem pojęcie to jest wprowadzone dopiero na piątej stronie rozdziału i dopiero przy omawianiu pytań problemowych. Właściwsze byłoby podanie określenia osnowy na początku i systematyczne omówienie przy jego pomocy kolejno poszczególnych grup pytań.

7. W zakończeniu rozdziału 10 na s. 214 autor wprowadza pojęcie założenia pytania. Nasuwają się wątpliwości, jaki jest stosunek pojęcia założenia pytania do pojęcia osnowy?

8. W §2-gim rozdziału *O sporach naukowych* autor omawiając warunki stawiane tezom sporu żąda, aby były one formułowane w zdaniach logicznych i w charakterze przykładu stwierdza, że tezą sporu nie może być zdanie — „Bóg jest wszechmogący”, jako że wypowiedź ta pozbawiona jest charakteru logicznego. Przykład nie wydaje się trafny.

9. Trudno się zgodzić z tezą autora, że nie wolno podejmować sporu o wypowiedzi (s. 192). Wydaje mi się, że spór nie dotyczy samej wypowiedzi, ile raczej przedmiotu wypowiedzi. Gdyby tak było, jak chce autor, spory byłyby tylko sporami o słowa. Oczywiście, że może się zdarzyć taka sytuacja szczególna, gdy „wypowiedź” jest przedmiotem sporu. Ale wtedy sama „wypowiedź” jest dla nas rzeczą sporu.

10. Na s. 192 podany jest drugi warunek nałożony na tezy sporu: „Spór — dyskusja o tezę — tylko wtedy ma rację bytu, jeśli tezy stron spierających się powiązane są ze sobą jakimś związkiem logicznym. Spór nie ma racji bytu i nie ma żadnego sensu prowadzenia go, jeśli tezy stron nie powiązane są żadnym związkiem logicznym”. Wydaje się, że zbadanie, czy tezy sporu spełniają ten warunek, mogą czynić sam spór już zbędnym.

Niezależnie jednak od powyższych uwag książka Zdzisława Kraszewskiego jest pozycją cenną i bardzo potrzebną na polskim gruncie. Mimo, iż krąg odbiorców książki w dużej mierze będzie zależał od aktualnego wykładowcy logiki w danej uczelni i indywidualnych jego upodobań co do realizacji programu, to na pewno dobrze się stało, że wśród polskich podręczników logiki znalazła się właśnie omawiana praca.

Korneliusz Policki